

MAKTABGACHA TA'LIM MUASSASIDA BOLALARNI RAQS SAN'ATI ORQALI JISMONAN VA ESTETIK TARBIYALASH

Mo'minova Olmaxon

Denov tadbirkorlik va pedagogika instituti

“Maktabgachacha ta'lim” kafedrasi o'qituvchisi

Annotatsiya: *Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida bolalarga musiqa asboblari chalishni, raqsga tushishni, musiqa tinglashni o'rgatishdan oldin bolalarni baland tovushlarni farqlashni dubl, jiringlash, nog'ora va trubkaning tovushlarni tanib, farqlashni o'rgatish zarur. Sababi, bolalar bu asboblarni nima ekanligini, qandayligini, ovozlari qandayligini, ovozlarning farqlarini bilmasdan turib musiqa asboblari o'rganolmida. Ba'zilar musiqa asboblari o'rganish maktabgacha yoshdagi bolalarga nima uchun kerak degan savol tug'ulishi mumkin. Ushbu maqolada shu haqda gap boradi.*

Kalit so'zlar: *skripka, musiqa, zarbli cholg'u, metallafon, ritm, syujet.*

Аннотация: *Перед тем как обучать дошкольников игре на музыкальных инструментах, танцам или слушанию музыки в дошкольных образовательных организациях, необходимо сначала научить их различать громкие звуки, распознавать и отличать звуки бубна, колокольчика, барабана и трубы. Причина в том, что дети не смогут изучать музыкальные инструменты, не понимая, что это за инструменты, как они выглядят, какие звуки издают и чем их звучание отличается друг от друга. У некоторых может возникнуть вопрос, зачем дошкольникам нужно изучение музыкальных инструментов. В данной статье рассматривается этот вопрос.*

Ключевые слова: *скрипка, музыка, ударные инструменты, металлофон, ритм, сюжет.*

Annotation: *Before teaching preschool children to play musical instruments, dance, or listen to music in educational institutions, it is necessary to first teach them to distinguish loud sounds, recognize and differentiate the sounds of drums, bells, tambourines, and trumpets. The reason is that children cannot learn musical instruments without understanding what these instruments are, what they look like, what their sounds are like, and how their sounds differ from one another. Some may wonder why learning musical instruments is important for preschool-aged children. This article discusses that topic.*

Keywords: *violin, music, percussion instruments, metallophone, rhythm, plot.*

Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida bolalarga musiqa asboblari o'rgatishdan maqsad ular o'z xis - tuyg'ularini, ichlaridagi kechinmalarini, xoxish istaklarini yuzaga chiqarishga katta yordam beradi. Musiqa insonni har doim yaxshilikka yetaklaydi. Shu qatorda shuni eslab utishimiz kerakki Prezidentimiz Mirziyoyev Shavkat Miromonovich musiqa cholg'ularini o'rganishga katta e'tibor bermoqdalar. Chet el pedagoglari shu ishlarimizga oid bir qancha fikrlarni ilgari surib o'tganlar. Doktor Shinichi Suzukining kichkintoylarga skripka chalishni o'rgatishga asoslangan va ayni vaqtda butun dunyo e'tiborini tortgan o'qituv uslubini o'rganish, tahlil qilish hamda tatbiq etishni yanada kengaytirish uchun mahalliy va xorijiy olimlar yig'ilib tajribaviy sinflarda fikr almashmoqdalar. Doktor Shinichi Suzukining ta'kidlashicha "Qoloq bolalar yo'q, barchasi o'qitish uslubiga bog'liq" deganlar. Shu qatorda shuni aytib o'tish joizki "Asosiysi hamma tajribani o'z vaqtida joriy etishidir". Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida bolalarga musiqa asboblari chalishni o'rgatish, musiqa tinglashga o'rgatish, qo'shiq kuylashga o'rgatishni ketma ketlikda olib borish kerak. Ularni quydagilar misolida kurib chiqishimiz mumkin:

1) Kichik guruhlarda bolalar zarbli cholg'u asboblari, metallofon (kattalar ijrosidagi spektakllarni tinglashadi) kabilar bilan tanishadilar.

2) O'rta guruhlarda metallofonda chalish ko'nikmalarini egalaydilar, musiqiy asarlarning ritmik naqshini takrorlashni o'rganadilar.

3) Katta guruhlarda umumiy dinamikani, sur'atni kuzatishni va tugatishni, ritmik naqshini o'rganadilar. 3 yoshgacha bo'lgan bolalar uchun o'zlarini qiziqtirgan narsalarini yodlab olish qiyinchilik tug'dirmaydi. Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida bolalarga musiqa asboblari o'rganish, qo'shiq aytishga, musiqa tinglashga o'rgatishning usullariga quydagilar kiradi:

- a) Og'zaki (hikoya, tushuntirish);
- b) Vizual (bolalarning o'yin texnikalarini kursatish);
- c) Rag'batlantiruvchi (bolalar yoki kattalar oldida chiqish);
- d) Amaliy (turli cholg'u asboblari chalish);

e) Musiqiy o'yinchoqlar va ulardan foydalanish. Musiqa darslarida musiqiy o'yinchoqlar va asboblardan muntazam foydalanish bolalarning bunday darslarga bulgan qiziqishini uyg'otadi. Maktabgacha yoshdagi bolalarda musiqa va raqs yordamida musiqiy va ritmik harakatlarning rivojlanishi" Ovseichuk Marina Vladimirovna, musiqa direktori Maktabgacha ta'limning federal davlat ta'lim standarti joriy etilishi munosabati bilan maktabgacha yoshdagi bolalarni o'qitishning samarali usullariga ehtiyoj ortdi. Bu hodisa tasodifiy emas va birinchi navbatda, bolalik davrining o'ziga xos ahamiyatini, maktabgacha yoshdagi umumiy va musiqiy rivojlanishning bola shaxsiyatining keyingi shakllanishidagi ahamiyatini tushunish bilan bog'liq. Musiqiy-ritmik ta'lim, shu ma'noda, faoliyatning asosiy turlaridan biri bo'lib chiqadi, chunki u tabiatan sintetik bo'lib, musiqani birlashtiradi. Hech kimga sir emaski, bolalar musiqaga o'tishni yaxshi ko'radilar, lekin o'z -o'zidan paydo bo'ladigan raqs inson intellektual faoliyatining mahsuli emas, balki bilinki darajasida paydo bo'ladigan harakatdir. Muayyan musiqaga ma'lum ketma -ketlikda harakatlar majmuasini aniq bajarish ancha qiyin. Nafaqat harakatni bajarish, balki ularni bir vaqtning o'zida ijro etish zarur bo'lganda, guruhda raqsga tushish yanada qiyinlashadi. Raqsni o'rganayotganda, bolaning ko'plab ko'nikmalari o'rgatiladi. Shunday qilib, raqs harakati maktabgacha

yoshdagi bolalarda musiqiy ijodkorlik va ijodiy shaxsiyat xususiyatlarini shakllantirish nuqtai nazaridan musiqiy faoliyatning eng samarali turlaridan biridir.

Faylasuflar, buyuk ijrochilar haqiqiy raqs insonda tashqi va ichki olamlarning birligiga erishiladigan jarayon deb hisoblashadi. M.M.Baxtin shunday yozadi: "Raqsda mening tashqi ko'rinishim, faqat boshqalarga ko'rinadigan va boshqalar uchun mavjud bo'lgan ichki o'zini o'zi anglaydigan organik faoliyatim bilan birlashadi; raqsda ichimdagi hamma narsa tashqariga chiqishga, tashqi bilan mos kelishga intiladi; raqsda men borliqda eng siqilgan bo'laman, boshqalarning borligidan qatnashaman; menda raqsga tushish - bu mening mavjudligim (tashqaridan tasdiqlangan qiymat), mening xushmuomalaligim, ikkinchisi menda raqsga tushishdir. Raqs ijodiy qobiliyatlarni uyg'otadi va bu qobiliyatlarni harakatlar uyg'unligi orqali amalga oshirishga imkon beradi. Raqs mashqlarini o'rganish jarayonida bolaning o'zini o'zi qadrlashi ortadi. U biror narsaga erisha olishiga, salqin va chiroyli narsalarni qilishga qodir ekanligiga ishona boshlaydi. Farzandi raqsni o'zlashtirishda yana bir qiyinchilikni yengib o'tganidan xursand bo'lgan onaning mamnun chehrasini ko'rib, bola bu raqsni yoqtirishini tushunadi! Demak, u kerak, u qadrlanadi! U sevilgan. Bola o'z fantaziyalarini yaratish va amalga oshirishni o'rganadi. Ertak syujetlari va kulgili qahramonlarning obrazlaridan foydalanishga harakat qilish, artikulyar harakatlar, barmoq o'yinlari, gimnastika, raqs qadamlarini aniq ko'rsatish kerak. Muvaffaqiyatli natijalarga erishish shartlaridan biri bu boshlang'ich raqqosaga ehtiyotkorlik bilan, xayrixoh munosabatda bo'lish, uni o'z qobiliyatiga ishonch bilan ilhomlantirish qobiliyatidir.

Estetik tarbiya o'z navbatida bolalarga har tomonlama tarbiya berishning bir qismi hisoblanadi. U, ayniqsa, axloqiy tarbiya bilan uzviy bog'liq. San'at va hayot go'zalligi bilan tanishtirib borish bolaning aqlini, hissini tarbiyalab qolmay, shu bilan bir qatorda uning xayol va fantaziyasini ham rivojlantiradi. Bolalarda go'zallikni idrok etishni tarbiyalash orqali ularda boshqa kishilarning kechinmalarini his eta bilish: xursandchiliklariga sherik bo'lish, qayg'usini birga baham ko'rish kabi xususiyatlar tarkib toptiriladi.

Xulosa qilib aytganda, raqs san'at har bola balki inson hayotida ruhiy erkinlik va kayfiyat ulashuvchi jarayon hisoblanib qolmay tibbiyot tili bilan aytganda, shodlik gormonlarini ishlab chiqaruvchi manbadir. Estetik tarbiya esa bolalarni har tomonlama barkamol inson qilib tarbiyalashning muhim qismi bo'lib xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi. T., «O'zbekiston», 1992.
2. I.A. Karimov. Istiqlol va ma'naviyat. T., «O'zbekiston», 1995.
3. I.A. Karimov. Yuksak malakali mutaxassislar — taraqqiyot omili. T., «O'zbekiston», 1995.
4. O'zbekiston Respublikasining «Kadrlar tayyorlash Milliy dasturi». O'., «Sharq», 1997.
5. O'zbekiston Respublikasining «Ta'lim to'g'risida»gi Qonuni. O'., «O'zbekiston», 1997.
6. U. Tolipov, M. Usmonboyeva. Pedagogik texnologiya: nazariya va amaliyot. T., «Fan», 2005.
7. Sh. Shodmonova. Maktabgacha pedagogika. T., «Fan va texnologiyalar», 2005.
8. Pedagogika fanidan izohli lug'at. (Tuzuvchilar: J. Hasanboyev, X. To'raqulov, O. Hasanboyeva, N. Usmonov). T., «Fan va texnologiyalar», 2009.
9. «Barkamol avlod yili» davlat dasturi. T., «O'zbekiston», 2010.
10. Oilada barkamol avlod tarbiyasi. (O. Hasanboyeva tahriri ostida). T., «Fan va texnologiyalar», 2010.